

Azərbaycan xanəndəlik sənətində Ağaxan Abdullayevin yeri və rolu

Cavadzadə (Mansurzadə) Nigar (AMK)

Fakültə: Musiqi tarixi və nəzəriyyəsi

İxtisas: musiqi nəzəriyyəsi

Kurs: II

**Elmi rəhbər: Əməkdar incəsənət xadimi, sənətsünaslıq
üzrə fəlsəfə doktoru, professor, Akif Quliyev**

Ağaxan Abdullayevin (1950-2016) sənəti Azərbaycan muğam ifaçılığının inkişafında parlaq, yaddaqalan səhifələrdən birini təşkil edir. Zəngin tarixi keçmişə malik olan xanəndəlik sənətinin dəyərli ənənələrini yaşadan sənətkarın ifaçılıq və pedaqoji fəaliyyəti Azərbaycan muğamlarının, təsniflərinin, xalq mahnılarının tədrisində və təbliğində mühüm rol oynamışdır. O, Azərbaycan muğam sənətini nəinki ölkəmizdə, həmçinin dünyada tanıdan və layiqincə təbliğ edən mahir ifaçı, onu yetişməkdə olan gənc nəslə öyrədən ölməz pedaqoq kimi şərəfli sənət yolu keçmişdir.

Ağaxan Abdullayev Zülfü Adıgözəlovdan, Nəriman Əliyevdən, Hacıbaba Hüseynovdan, Yaqub Məmmədovdan və bir çox ustad xanəndələrdən muğamın sirlərini öyrənib-götürmüş və özünün əvəzolunmaz üslubunu, yolunu tapmışdır. O, Hacıbaba Hüseynovdan burunda oxuma texnikasını (qün-nə) mənimsəmiş və belə ifa texnikasından dəstgahın istənilən şöbələrində (bəm, orta və zil) istifadə etmişdir. Burun səsi Ağaxan Abdullayevdə çox güclü olmasına baxmayaraq, o, burunla ifanın yerini bilən xanəndə olmuşdur.

Bir çox muğam biliciləri Ağaxan Abdullayevin ifasını Hacıbaba Hüseynovun ifasının zil variantı hesab edirlər. Qazəllərin oxu tərzini, qəzələ, sözə olan münasibətini Hacıbaba Hüseynovdan öyrənmişdir. Muğam ifaçılığında Ağaxan Abdullayev mətn üzərində ciddi düşünən, dərin məna kəsb edən misra və beytləri muğam şöbələrinin məzmunu ilə ustalıqla əlaqələndirən və onu aydın tələffüzlə dinləyiciyə çatdıran xanəndə olmuşdur. Geniş səs diapazonuna malik olan xanəndə söz və musiqinin bir-birinə qovuşdurmağı, şeirə melodiyanın dili ilə ruh verməyi bacaran sənətkardır.

Ağaxan Abdullayev gözəl təsnif ifaçısı olmuşdur. Onun Azərbaycan radio və televiziyanın fonotekasında saxlanan səs yazılarında çox sayda təsnif və xalq mahnı nümunələri mövcuddur. Hacıbaba Hüseynovun sözlərinə oxuduğu təsniflər arasında “Gül açılarda yaz olur bəh-bəh-bəh” (2005), “Ay sallanıb gələn yar” (2010), “Yar haralısan” (2010), “Alıb” (2017), “Mən aşıq gündə dara”, “Olmuş”, “Olmasın” (1995), “Segah” təsnifi (2008), “Könül Məcnun kimi dağıl dağlara” (2015), “Tellər oynasın” (1998), “Yeri ha, yeri ha, küsmüşəm səndən...” (2014), mahnılardan isə - “Bülbüllər oxur” (1983), “Yaşılbaş sona” (1985), “Gözəl sənə məlum olsun” (sözləri Aşıq Ələsgərin, 2005), “Qoy gülüm gəlsin ay nənə”, “Nərgizim” (1995), “Ay qız sənə mayıləm” (2008), “Ey açıl zülfünü tel-tel dağıdan hər yanə” (1998), “Qaragilə” və s. vardır.

Ağaxan Abdullayevin təsnif ifaçılığında qazandığı təcürbə və peşəkərlığı onun bu janrda yaratmaq bacarığına da təsir etmişdir. Belə ki, xanəndənin bəstəçilik qabiliyyəti Nəsiminin “Neylərəm?” qəzəlinə qoşduğu təsnifdə özünü qaba-

rıq göstərir. Bu təsnif Segah muğamı üstədir. Təsnifin poetik əsasını təşkil edən qəzəlin vəznü əruzun rəməl bəhrindədir.

Ağaxan Abdullayev bütün muğam dəstgahlarını (“Rast”, Şur”, “Zabul segah”, “Şüştər”, “Bayatı-Şiraz”, “Rahab”, “Bayatı-Qacar”, “Mahur-Hindi” və s.), zərbi muğamları yüksək səviyyədə oxumuşdur. Ağaxan Abdullayevin muğam ifaçılığı hər zaman özünəməxsusluğu ilə seçilib. Özünəməxsusluq ondan ibarət idi ki, xanəndə muğamlarda şöbədən şöbəyə, bir muğamdan başqa muğama keçidləri (modulyasiya) ustalıqla, professional şəkildə boğazla, bədahətən edirdi. İfa zamanı onun yeni xallar, ştrixlər etməsi instrumental müşayiəti də həvəsləndirirdi. Ağaxan Abdullayevin muğam dəstgahlarında modulyasiya etməsini muğamı yaxşı bilməsindən irəli gəlirdi.

